

Monopoly.

A. M. ve smyslu národohospodářském. I. Definice. — II. Druhy m-ů. — III. Právní forma. — IV. Hospodářské účinky m-u. — V. Stanovisko státu k m-u. — Literatura. — B. M. po stránce finančně-právní. — I. Historie. — II. Právní úprava. — III. Obsah m-u. — IV. Správa m-u. — V. Dávka spotřební (licenční poplatek). — VI. Přestupky. — Literatura.

A. M. ve smyslu národohospodářském.

I. **Definice.** M., slovně vzato, znamená prodej jedinou osobou nebo více osobami sdruženými, takže jednají jako osoba jediná; ale pojem ten byl později rozšířen i na koupě konané jednou osobou nebo více osobami sdruženými (v tomto případě mluví se též o propolu). Tím je m-ista nebo m-istická skupina ve výhodě proti skupině protější, mezi jejímiž jednotlivými členy je soutěž, která způsobuje, že podmínky smluvní se pro ně zhorší. Předmět, jehož se m. týče, může být buď statek nebo pracovní výkon neb osobní služba. Někdy se pojem ještě více rozšiřuje i na takové případy, kde prodávací patří k téže třídě, ač mezi nimi není dorozumění; tak mluvívá se o m-u půdy zemědělské neb o m-u majitelů půdy kolem velkých měst neb o m-u vyučených dělníků (Mill) neb o m-u koloniálního obchodu (Smith) nebo podobně mluví Cairnes a Bastable o zemi mající m. v nějakém zboží, ač výrobci v zemi té nejsou zkartelováni. Ale v těchto případech je slova toho užíváno ve smyslu nesprávném a je lépe se užívání toho vystříhat.

II. **Druhy m-ů.** Můžeme rozeznávat zvláště tyto druhy m-ů:

1. **Právní a faktický.** Právní m. vzniká tím, že stát právní normou soutěž vylučuje, buď ve prospěch svůj: m. finanční (u nás m. solný, tabákový, umělých sladidel) neb i ve prospěch soukromníků: patenty na vynálezy po určitou dobu ve prospěch vynálezce, práva původcova. Faktický m. vzniká, když bez ohledu na právní normu soutěž je vyloučena buď skutečným stavem věcí nebo vzájemným ujednáním. Takové faktické m-y mohou vzniknout:

a) když statky ukojující jisté potřeby nalézají se v malém poměrně množství a výhradní disposici nad nimi má jen jediná osoba (sem patří na př. léčivá zřídla),

b) když nemohou být založeny nové konkurenční podniky. To zase může mít svou příčinu buď v tom, že noví výrobci vyráběli by jen za nepříznivých podmínek

(tomu je tak zvláště tam, kde dosavadní výrobci kontrolují suroviny), nebo v tom, že pro velikost podniku je založení nových podniků velmi stíženo, ježto by každý takový nový podnik representoval tak velkou nabídku, že by ceny klesly na výši nevýhodnou nejen m-istovi, nýbrž i těmto novým konkurentům (sem patří „přirozený m. železných drah“, podobně i m. městských tramvají, elektráren, plynáren, vodáren a pod.),

c) když se soutěž vyloučí úmluvou ať již nabízečů (kartely a trusty) nebo poplatvačů (na př. úmluvy cukrovarů o rayonování cukrovky).

2. Dále můžeme rozeznávat monopol výrobní a obchodní. Monopol výrobní tvoří sami výrobci, obchodní m-y však vznikají tím, že výrobky vyráběné různými výrobci jsou skupovány jedním nebo několika prostředkovateli. Ony dosahují někdy nepoměrných zisků i bývají pak nepříznivě posuzovány (cornery). Obchodní m. bývaly v dřívějších dobách tvořeny též státy za účelem podpory některých priv. obchodních společností (na př. vých.-indická spol. a pod.). Ve formě m. vybírají státy někdy též, jak již řečeno, určité daně nepřímé, při čemž m. ten může zase být buď výrobní nebo jen obchodní neb úplný.

3. M. může býti dále všeobecný nebo lokální. Všeobecný m., který by se vztahoval na všechny země, je řídký, neboť výroba bývá zřídka koncentrována v jediné zemi. Největší m. světový je petrolejový (Standard Oil Trust kontroloval podle Palgrave-a v letech devadesátých min. stol. asi 85% celkového výtěžku, od té doby vystali mu však noví konkurenti, ve Venezuele, Kolumbii, Rumunsku); velké monopoly americké představují též cukerní trust (American Sugar Refining Company), Whisky Trust (The Distilling and Cattle Feeding Company) ještě s některými jinými velkými společnostmi, kontrolujícími zvláště výrobu oleje z bavlny, oleje lněného, běloby olovné, připraveného masa a tabáku.

Místní m. byly dříve mnohem častější, dokud doprava nebyla vyvinuta. Vznikají buď přirozeně, ježto soutěžící zboží může být jen s velkými náklady odjinud dovezeno; to platí zvláště o takovém zboží, jehož doprava je drahá. Nebo mohou být ještě uměle zesíleny tím, že se zboží nalézající se na blízku skoupí a tím nabídka ještě více zmenší.

III. **Právní forma.** Právní forma m-u bývá velmi rozmanitá. I podnik jednotliv-

cův může představovat m., jde-li o velký podnik, jenž na určitém území ovládá celou nabídku. Nebo se může m. vyskytovat též ve formě společenstva nebo společnosti (zvláště akciové). Nebo konečně může jíti o řadu samostatných podniků sloučených obligačně-právními ujednáními majitelů ohledně odbytu určitého zboží (kartely). V cizině vyskytují se též t. zv. trusty, které liší se od kartelů tím, že jednotliví výrobci, kteří se tu spojují, ztrácejí úplně svou samostatnost a tvoří pak nový, centralisovaný podnik. Následkem toho je tu výroba úplně soustředěná a dělba práce provedena dokonale.

IV. Hospodářské účinky m-ů.

1. Účinky na ceny jsou zvláště důležité, jestliže m-ista (nebo m-isté) ovládá nabídku určitého zboží. Při tom bývají účinky ty různé podle toho, zda a) m-ista musí podle povahy věci stanoviti jednotnou cenu pro výrobky na celém trhu nebo b) může poptávku rozdělit v menší skupiny a pro každou stanoviti zvláštní cenu.

a) V prvním případě m-ista stanoví — ať přímo nebo nepřímo (omezením nabídky) — jednotnou cenu výrobků pro celý trh. Cena ta bude přirozeně vyšší než vlastní náklad m-isty. Na druhé straně však nezvýší m-ista též cenu příliš, ježto by pak odbyt klesl na nulu a tím i čistý zisk m-ův. Nejvýhodnější cena pro m-istu bude patrně někde uprostřed, bude to onen bod, při němž násobek z odbytu a čistého zisku na jednotku výrobků (t. j. rozdílu mezi cenou a náklady) bude co největší. Ve skutečnosti zřídka kdy dosáhnou ceny této výše. M-ista netroufá si často zvýšiti ceny co nejvíce z ohledu na veřejné mínění nebo z obavy před zvětšením soutěže. Zvláště, je-li m. v rukou státu, nesnaží se stát dosíci největšího zisku, nýbrž jakéhosi kompromisního zisku mezi cenou soutěží a mezi nejvyšším možným ziskem m-ovým.

b) V druhém případě může si m-ista rozdělit poptávku ve více skupin a tím může lépe využítovati platební způsobilosti všech těchto skupin, kdežto při jednotné ceně i ty vrstvy, jež jsou k placení nejzpůsobilejší, neplatí více než ostatní a než by samy o sobě byly ochotny platit. Při tom toto rozdělení poptávky může se stát buď postupně nebo současně. Příklad postupného rozdělení: Nakladatel, jenž vydává knihu napřed v dražším vydání, později v lacinějším. Příklad současného rozdělení: Nakladatel může současně vydati jednak zvláštní vydání lépe vypravené pro

bibliofily jednak lacinější vydání lidové. Nebo jiné příklady poskytuje politika tabákového m-u (různé ceny výrobků) a železniční tarifní politika (při osobních tarifech odstupňování tarifů podle tříd, při nákladních tarifech vyšší tarify pro zboží cennější, nižší pro zboží masové potřeby). Podobné rozdělení poptávky jako na železnicích nacházíme také v divadlech, biografiích, koncertech atd. Tohoto rozdělení poptávky může být m-istou, je-li veřejný podnik, použito také k tomu, aby zatížil více třídy k placení způsobilejší ve prospěch tříd potřebnějších; neboť může ceny výrobků určených pro ony třídy stanoviti tak, že kryjí nejen speciální náklady těchto výrobků, nýbrž i všeobecné náklady všech výrobků spojených a naopak ceny výrobků určených pro třídy potřebnější stanoviti tak, že kryjí toliko náklady speciální (nižší ceny lístků dělnických, studentských a pod.). Této možnosti stanoviti různé ceny spojených výrobků pro různé kategorie poptávky může býti naopak m-istou též zneužito v neprospěch těch, kteří by zasluhovali spíše zvláštní ohled, t. j. domácích konsumentů. Tomu je tak při t. zv. „dumpingu“.

c) Může však být — třebaž řidčeji —, že m. se nevyskytuje na straně nabídky, nýbrž na straně poptávky. Tak na př. jestliže cukerní průmysl v některé zemi chráněn jsa proti cizozemské soutěži vysokým clem uzavře kartel, může ceny cukru v mezích cla libovolně zvyšovat. To je m. prodejní. Avšak na druhé straně stojí tyto cukrovary resp. kartel z nich utvořený též jako kupec proti pěstitelům cukrovky nebo též proti dělnictvu. A tu může pak působit ke snížení ceny cukrovky nebo též ke snížení mezd cukrovarského dělnictva. A podobně tomu může být i v jiných oborech, kde se vytvoří odborové organizace. Proti těmto stojí však i zaměstnavatelské organizace.

2. Účinky na výrobu. Má-li se změnit cena předmětu m-isovaného, pak musí se také změnit poměr mezi nabídkou a poptávkou příslušných statků, t. j. zpravidla (při m-ech prodejních) zmenšiti se nabídka. Tu třeba rozeznávati dva případy. Buď je veškerá nabídka v jedné rukou (v rukou jediného podnikatele nebo trustu); pak může m-ista nabídku lehce zmenšiti tak, aby čistý výnos se zvětšil tak, jak je to pro něho nejvýhodnější. Nebo může tu býti řada podniků, z nichž každý vyrábí část celkové výroby (kartel). Tu je možna re-

dukce výroby tím způsobem, že se správou kartelu centrálně stanoví, oč mají (v procentech kontingentu) jednotlivé závody kartelované zmenšiti svou výrobu; nebo může též správa kartelu, má-li dosti prostředků, vykoupiti onen závod, jehož výroba je nejméně racionální (na př. z cukrovarů onen, v jehož okolí cukrovka již málo prospívá) a výrobu v něm zcela zastaviti.

Ale i jinak může m-isovaná výroba být racionálně upravena. Může tu mezi jednotlivými podniky dříve samostatnými být provedena koncentrace určité výroby a zároveň specialisace, může být přizpůsobena výroba poptávce a tím bráněno nadvýrobě a může být dosaženo větší stálosti výroby a tím i větší stálosti výdělků dělnictva.

3. Účinky na rozdělení (distribuci). Ty jsou nepříznivé; na jedné straně vznikají tu velké zisky osob, kterým m-ové zisky připlývají, a to zisky bez práce, na druhé straně zhoršuje se stav nezáměstného obyvatelstva, které výrobky ze statků monopolisovaných kupuje. Dělnictvo závodů kartelovaných je na tom zpravidla lépe, ježto má výdělek stálejší, ale velká masa dělnictva jiného je na tom hůře vzhledem k zdražení jednotlivých statků spotřebních.

Vidíme, že otázka po účincích m-u nemůže být jednoduše zodpověděna a m-y nemohou být tedy buď na jedné straně úplně zatracovány nebo na druhé straně zase jen velebeny. Ve skutečnosti jsou tu obojí účinky, ale účinky nepříznivé jsou mnohem silnější. Sluší tu uvést především, že m-y prodejními zvyšují se ceny statků spotřebních a tím zhoršuje se postavení konsumentů. To je pocíťováno tím trpčeji, jestliže současně se statky ty prodávají v cizině laciněji. Výroba se zmenšuje a rozdíly majetkové mezi jednotlivými třídami zvětšují. Ovšem nesmíme zapomínat, že jsou tu i příznivé následky. Výroba neděje se tu rozptýleně, anarchicky, nýbrž koncentrovaně. Výroba může se lépe přizpůsobovat potřebě a může se lépe rozdělit, takže nemusí vznikat jednou perioda nadvýroby a zdražení, po druhé zase periody nezaměstnanosti a nedostatku práce.

V. Stanovisko státu k m-ům průběhem doby značně se změnilo, a to stejně v zemích zaoceánských jako i v Evropě.

1. Nejprve — rozumí se, když už takové velké m-ické útvary vznikly, ať již v podobě trustů (zvláště ve Spoj. státech) nebo v podobě kartelů (v Evropě) — státní moc chovala se ke všem m-ům zamítavě

a zakazovala jich zřízení. V Anglii byly na př. dříve — podobně jako i v jiných státech — koalice zaměstnanců i zaměstnavatelů pod trestem zakázány. Tento zákaz byl zák. z r. 1826 zrušen, úmluvy mezi zaměstnanci i mezi zaměstnavateli byly sice dovoleny, avšak byly prohlášeny za nezávazné pro účastníky. Tento zákon byl pak napodoben i ve většině ostatních evropských států, ale zůstal celkem bez účinků. Také v Rakousku koaliční zák. č. 43/1870 ř. z. ustanovoval, že nemají právní účinnosti úmluvy živnostníků, uzavřené k tomu účelu, aby ceny zboží zvýšily se v neprospěch obecnstva.

2. Jiný systém, který vznikl později v Severní Americe, záležel v tom, že příslušné koalice podnikatelů (ať již kartely nebo trusty) byly prohlášeny za trestné „spiknutí“ (conspiracy) a jako takové byly trestány. Ale ani to nepomohlo, neboť příslušné podniky mohly se jednoduše sloučiti v jednu velkou akciovou společnost a tím se všem trestům vyhnouti.

3. Konečně se poznalo, že zákazy nic nejsou platny a že ostatně kartely i trusty mají též své příznivé stránky. Nastává třetí systém, kde kartely i trusty se připouštějí, jsou však pod dohledem státu, který může největší výstřelky zameziti. Sem patří na př. rakouská osnova, která byla předložena rak. parlamentu v letech 1897 a 1898 a podle níž měly stanovy všech kartelů i jejich změny býti předkládány finančnímu ministerstvu, jež mohlo zastaviti usnesení zdající se mu nenáležitým. Osnova ta nestala se však zákonem.

V tomto směru se budou pravděpodobně brát i další změny zákonodárství jak u nás tak i v cizině. Ve příčině našeho zákonodárství viz heslo: „Kartely.“

Literatura.

Vedle literatury jmenované již u hesla „Kartely“ možno jmenovati ještě: Mildschuh: „Národohospodářská teorie“, díl. I—III, Publikací Všechnu č. 54, 92, 126, zvl. § 32: Ceny při monopolu; Report of the Committee on Manufactures of the House of Representatives, 50 th Congress Nr. 4165, New York Senate Report on Trusts, 1888; Report of Canadian Legislature on Trusts and Combination, 1888; W. W. Cook, „Trusts; The Corporation Problem; Stock and Stockholders“; Corporation Law, ch. XXIX; Brach: „On private Corporations“, ch. XII; Foxwell, Monopoles v Revue d'Economie Politique 1889; Parliamentary Papers, Foreign Office Miscellaneous series, Nr. 174, 1890, c. 5826, 32, Report on Trust; C. W. Baker: „Monopolies and the People“.

Vilibald Mildschuh.

B. M. po stránce finančně-právní.

I. V naší republice jsou tyto státní m-y: 1. m. solní, 2. m. tabákový, 3. m. umělých sladidel, 4. m. výbušných látek (traskavinový).

Nejstarší jest m. solní, který odedávna byl zaveden v zemích rakouských i uherských jako právo regální; v XVII stol. objevuje se m. střelného prachu a ledku a v zemích rakouských i m. tabákový, načež všechny tři m-y byly upraveny v Rakousku na svou dobu vynikajícím způsobem v celním a m-ním řádě z 11. VII. 1835 (§ 381 až 463).

Za absolutismu byl m. ledkový zrušen cís. pat. z 31. III. 1853, č. 90 ř. z. a m. střelného prachu znovu upraven nař. min. války, vnitra a financí z 31. III. 1853, č. 91 ř. z. s platností i pro Uhry; na Uhry rozšířen m. tabákový cís. pat. z 29. XI. 1850, č. 462 ř. z. a rakouské předpisy o m-u solním cís. pat. z 17. I. 1853 a vydána celá řada prováděcích předpisů.

Když bylo r. 1867 uzavřeno rak.-uherské vyrovnání, bylo uznáno, že každý stát má právo upravovati státní m-y samostatně a vzhledem k tomu Uhry, jakkoli ponechaly v zásadě v platnosti předpisy z doby absolutistické, přece provedly některé změny na úpravě m-u solního a tabákového. Zároveň však bylo v celní a obchodní smlouvě ujednáno, že správa m-u solního a tabákového má býti v obou státech prováděna dle stejných zásad, takže podstatnějších rozdílů v úpravě mezi oběma státy nebylo. M. střelného prachu byl pokládán za věc společnou, poněvadž zůstal ve správě vojenských dělostřeleckých úřadů.

Další m-y byly zavedeny později, a to nejprve v Uhrách; jsou to a) m. výčepu pálených lihových nápojů zavedený zák. čl. XXXV/1888 a nově upravený zák. čl. XXV/1899; b) m. živcový a zemních plynů zák. čl. VI/1911; c) zák. čl. VII/1911 podrobeny byly soli draselnaté a hořečnaté a jinaké soli s nimi se společně vyskytující s některými výjimkami m-u solnímu; d) zák. čl. XXII/1912 byl zaveden m. umělých sladidel.

Tohoto příkladu následovalo Rakousko a zavedlo m. sladidlový (sacharinový) cís. nař. z 25. I. 1917, č. 37 ř. z.

Po převratu byly v celé republice zavedeny na místo m-u střelného prachu mnohem širší m. výbušných látek zák. z 15. VII. 1919, č. 414 Sb. od 1. I. 1921. M. živcový byl znovu upraven pro celý stát zák. z 22. III. 1920, č. 197 Sb. o hornickém vyhle-

dávání a těžení živců, ale byl opět zrušen zák. z 15. XII. 1924, č. 303 Sb. Rovněž byl zrušen uherský m. výčepu lihových nápojů (zák. čl. XXV/1899) ustanovením § 253 slov. živ. řádu č. 259/1924 Sb. a to od 1. V. 1925, zůstal však v platnosti, pokud jde o licence do dne 1. V. 1925 již udělené anebo toho dne projednávané, ale i toto ustanovení bylo zrušeno zák. z 7. VI. 1929, č. 96 Sb.

Jsou tedy v naší republice jen 4 svrchu uvedené m-y.

II. Právní úprava m-ů jest velmi rozmanitá. Všeobecnou úpravu pro sůl a tabák máme jenom v zemích českých, kdežto na Slovensku a Podkarpatské Rusi byly jednotlivé m-y upravovány jednotlivými zákony. Vedle zákonů a k jejich provedení byla vydána četná nařízení a výnosy. Jednotná úprava neb aspoň přesné souhrné vydání všech příslušných předpisů jest velmi žádoucí. Co do podrobností odkazujeme na hesla o jednotlivých m-ech. Všeobecně lze říci tolik:

1. Pouze m. výbušných látek jest upraven pro celý stát jednotně zák. č. 414/1919 Sb.; zákon ten odvolává se i na všeobecná ustanovení pro státní m-y platná a vyhrazuje úpravu výroby, obchodu a používání výbušných látek vládnímu nařízení.

2. Pokud jde o ostatní m-y, byl vydán po převratu pro celý stát zákon z 12. VIII. 1921 č. 326 Sb. (a prov. nař. 327/1921 Sb.), kterým se mění některá ustanovení zákona o solním monopolu. Jinak zůstaly o m-ech v platnosti dosavadní předpisy, různé pro země české a země dříve uherské. Pro země české platí pro sůl a tabák II. hlava celního a m-ního řádu z 11. VII. 1835, pro m. sladidlový cís. nař. č. 37/1917 ř. z. a vedle něho i všeobecná ustanovení pro státní m-y platná a nařízení vydaná o výrobě a obchodu a užívání. Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus padají v úvahu pro jednotlivé m-y jednotlivé zvláštní zákony pro ně vydané, tak pro m. solní předpisy cís. pat. z 17. I. 1853, dále zák. čl. XI/1868, modifikovaný zák. čl. L/1875 a XIII/1918 a, pokud jde o sůl dobytčí, zák. čl. I/1897 a XXIII/1904, pro m. tabákový cís. pat. č. 462/1850 (provisorní m-ní řád tabákový) s některými dodatky z doby absolutistické, dále zák. čl. XIV/1868 (stále prodlužovaný naposled až na další zák. čl. XLVIII/1875), modifikovaný zák. čl. IV/1876 a XLIV/1887 a četná prov. nařízení. Ovšem předpisy rakouské i uherské se v podstatě shodují. Uherské předpisy byly vydány souhrnně ve zvláštních úředních sestaveních.

Pro m. solí draselnatých platí zák. čl. VII/1911 a prov. nař. z 15. V. 1912, č. 26482/1911 a pro umělá sladidla zák. čl. XXII/1912 a prov. nař. č. 62100/1912.

Ze všech těchto předpisů se podává, že v našem právu se za m. pokládá veřejným právem z důvodů finančních státu vyhrazené právo na výrobu a odbyt nebo jen výrobu určitých věcí (předmětů m-ních) (§ 381 m-ního řádu mluví o předmětech, jež zůstávají výlučně zeměpanské dispozici pro státní poklad vyhrazeny.) M-y dělíme na úplné, (kde si stát vyhradil i výrobu i odbyt jako u tabáku, umělých sladidel a výbušných látek) a neúplné, kde si stát vyhradil jen výrobu (jako u soli). Od m-u liší se právo regální, kterým se označují určité státy vyhrazené činnosti z důvodů správních (loterní, mincovní, poštovní a telegrafní regál); ale terminologie není jednotná; v našem rozpočtu na př. počítá se i loterie k finančním m-ům a regál poštovní a mincovní řadí se pod pojem správních m-ů.

III. Poněvadž m. jest státu vyhrazené právo k výrobě a po případě i odbytu, podávají se z toho co do jeho obsahu tyto důsledky: 1. co do výroby: Nikdo není oprávněn bez dovolení státního předměty státního m-u vyráběti a v případech v zákonech vytčených připravovati nebo způsobem, který jest zakázán, upotřebovati. 2. co do odbytu: Předměty úplného m-u nesmějí býti od nikoho zcizovány, kdo k tomu neobdržel výslovného zmocnění státní správy a nesmějí býti nabývány od toho, kdo nemá povolení k prodeji; rovněž nesmějí býti bez povolení státní správy zastaveny. Předměty neúplného m-u, byly-li nabyty z výroben státních, mohou býti volně dále zcizovány. 3. co do dovozu z ciziny a průvozu jest k němu třeba zvláštního povolení finančních úřadů. V podrobnostech odkazuje se na celní a m-ní řád a na zákony o jednotlivých m-ech vydané.

IV. Správa m-ů náleží do kompetence min. financí, jenom výroba soli děje se v dohodě s min. veř. prací. M. tabákový jest podle zák. č. 404/1922 Sb. a vlád. nař. č. 206/1924 Sb. podnikem spravovaným podle zásad obchodního hospodaření. V resortu min. financí jest vrchnostenská správa soustředěna u t. zv. řídicích úřadů finančních (okresní a zemská finanční ředitelství), na Slovensku a Podkarpatské Rusi (finanční ředitelství a generální (hlavní) fin. ředitelství), jimž jsou podřízeny důchodkové kontrolní úřady, dozírající podle nař. č. 157/

1920 Sb., na správné plnění předpisů o státních finančních m-ech. Pro vlastní správu jednotlivých m-ů jsou zřízeny zvláštní úřady, na př. úřady pro nákup tabáku, úřady prodeje soli.

V. M-y jsou zavedeny z důvodů finančních; jsou to vlastně daně spotřební. Tato daň spotřební jest u předmětů, jež jsou odebrány ze státního skladu neb od státních zmocněnců, obsažena v prodejní ceně a v ní se i platí; jinak, to jest nejde-li o předměty ze státního skladu neb od státních zmocněnců odebrané, na př. jde-li o předměty z ciziny odebrané, sluje dávka ta licenčním poplatkem a musí býti placena zvlášť. Licenční poplatek upravuje se jednak zákonem u tabáku, soli a u sladidel na Slovensku, naproti tomu u výbušných látek a u sladidel v zemích českých určuje se vlád. nař. Zaplacení dávky resp. licenčního poplatku jest zabezpečeno ručením; ručení to jest jednak osobní, jednak věcné (zákonné právo zástavní) a jest různě upraveno, pokud jde o předměty z ciziny dovážené nebo předměty v tuzemsku vyrobené resp. připravené. M-ní předměty ze státních skladů odebrané nebo z ciziny dovezené musejí býti úředně označeny (obal); jinak nutno prokázati jich odběr.

VI. Přestupky zákonů m-ních a nařízení k nim vydaných jsou důchodkové přestupky a stihány jsou v zemích českých podle trestního zákona o důchodkových přestupcích z 11. VII. 1835, na Slovensku a Podkarpatské Rusi jsou přestupky uvedeny v jednotlivých zákonech m-ních a subsidiárně v třicátkovém řádě z r. 1788, 6. díl a v poučení k třicátkovému řádu z r. 1842, 4. díl. Přestupky m-u výbušných látek stihají se, pokud nejsou stihány důchodkovým trestním zákonem, peněžitou pokutou do 20.000 Kč a vězením do 2 let; přestupky umělých sladidel v zemích českých pokutou od 10 až 10.000 Kč a v obou případech propadnutím zboží. Trestní řízení se koná v zemích českých podle trestního důchodkového zákona, II. díl, na Slovensku podle IX. oddílu zák. čl. XI/1909.

Literatura.

Eglauer: „Zoll- und Staatsmonopolsordnung 1893“; týž: „Gefällsstrafgesetz“, 2. vyd. 1895; Myrbach: „Grundriß des österreichischen Finanzrechtes“, 1916; Mischler-Ulbrich: „Österr. Staatswörterbuch“, čl. Monopole; Goldstein: „Monopole und Monopolsteuern“, Berlin 1917; Vencálek: „Finanční Universum“, VII. díl a dodatky.

Karel Laštovka.